

L'arribada d'una nena a segon de primària a una escola de Vic procedent del nord del Marroc serveix d'exemple per posar de manifest una de les realitats que hi ha a les nostres escoles: la de nens i nenes que han vingut d'altres països i arriben quan el curs ja ha començat.

Alumnat nouvingut, inclusió i racisme

La història de l'Asmaa: Noves terres, nova vida

*Vicent Pallarés
Pascual*¹
Mestre

Com molts d'altres immigrants, l'Asmaa i la seva família van arribar al barri del Remei, a Vic, procedents d'Al-Husayma, ciutat costanera del Mediterrani, al nord del Marroc.

Actualment, la immigració s'estableix sobretot als nuclis allunyats del centre de la ciutat, allotjada en les moltes cases de baix cost i qualitat minsa que hi ha. Aquests edificis van ser construïts per allotjar les primeres persones que van venir, principalment del sud de l'Estat espanyol, a treballar i trobar unes condicions de vida millors que les que deixaven enrere.

Més endavant, van ser habitades per les primeres comunitats de persones procedents del Marroc o de països de l'Àfrica subsahariana, i actualment hi conviu gent que prové de molts països diferents. Una passejada pel barri ens mostra aquesta gran diversitat representada en botigues que van des de carnisseries islàmiques o basars indis fins a establiments de menjar africà, tot convivint amb els comerços d'embotits vigatans tradicionals.

1. A/e: vicent.pallares@gmail.com

30 Educació antiracista, més que mai

En la majoria dels casos, la convivència ha estat enriquidora, però en aquesta zona també s'ha començat a estendre un problema que no podem deixar de banda: el del racisme i la xenofòbia. Des de l'escola s'haurien de prevenir aquestes actituds discriminatòries amb totes les eines possibles, ja que moltes i molts dels futurs habitants del barri seuen junts a les taules de les nostres aules.

Un truc a la porta

Truquen a la porta de l'aula de 2n de primària on estem aprenent matemàtiques. El director de l'escola entra acompanyat d'una nena petita, l'Asmaa, i ens explica que serà una nova companya. Ja feia dies que ens ho havien anunciat i la resta de la classe esperava encuriósida. Ella mira a tot arreu. Suposo que el canvi la deu sorprendre. Tot just fa una setmana que ha arribat d'Al-Husayma, Marroc, per establir-se a Vic amb la seva família.

No parla àrab, sinó amazic. S'asseu a una taula i abaixa la mirada. La curiositat de dues nenes, Fàtima i Ikram, fa que estableixin una conversa amb ella. Em tradueixen el que diu, tot i que ella amb prou feines explica res. Suposo que tot li estranya. Diuen que té una germana a l'altra classe, que també acaba d'arribar i tampoc no pot comunicar-se. L'Asmaa i la seva germana aprofiten l'hora del pati per quedar-se parlant en un racó. No juguen amb ningú. De moment, sols es tenen a elles mateixes. Encara és massa prompte i no han tingut temps de fer amistats.

Una altra vegada a la classe, comencem a fer-li preguntes sobre la seva anterior escola. Primer ens mira i no diu res. Després que Fàtima li ho hagi demanat diverses vegades, ens explica que feia classe alguns matins, i que a les vesprades aprofitava per estudiar un poc i jugar amb les amigues, mentre la seva mare li ensenyava les tasques pròpies de la casa com elaborar pa, cuinar o fer la neteja.

Nous camins, nova vida

Asmaa ha arribat a una nova ciutat, i per a ella i la seva família tot ha canviat. La mare passa la major part del temps a casa. Els matins

fa pa i prepara el dinar. Després va cap a l'escola i s'espera a la porta fins que surten les seves dues filles. Les xiques travessen el pati corrent i l'abracen. El pare ha trobat feina de paleta, la ciutat s'està ampliant i moltes constructores necessiten treballadors. Té experiència, perquè treballava d'obrer al Marroc, i com molts d'altres homes ha vingut a Catalunya per aprofitar aquestes noves oportunitats.

Començant en un altre indret

Asmaa va a l'aula d'acollida unes poques hores cada dia. La resta, les passa a l'aula ordinària, però de moment no pot seguir el ritme de la classe a causa de les seves dificultats amb la llengua, i per això s'avorreix. Entre molts dibuixos i paraules escrites en altres alfabetes, aprèn mots en una nova llengua. Els seus ulls expressen més del que ho faria qualsevol paraula.

32 Educació antiracista, més que mai

Quan vivia a la seua ciutat natal, havia estat poc escolaritzada, i a la reunió inicial la seva mare ens va dir que solament havia après un poc d'amazic i les regles bàsiques del càlcul. També va comentar que no li havien donat cap paper oficial que avalés els seus estudis al Marroc. Sols les paraules compten en aquest cas.

De vegades, Asmaa aprofita per comunicar-se amb Fàtima i Ikram, però només quan la mestra no les veu. «No parleu en àrab a classe!», els diu. Elles seuen i abaixen el cap.

A l'hora de llengua, mentre el altres continuen un escrit, ella seu al meu costat i li ensenya el nou alfabet. Al principi li resulta difícil: comença a escriure per la dreta i les lletres que fa encara s'assemblen molt a les aràbigues i, a més a més, ha d'aprendre les tasques de l'escola i habituds-se al seu ritme i funcionament, tan diferent del del Marroc.

Mira per la finestra. La boira que fa a Vic mai l'havia vista a la seva ciutat, però tot i el fred d'aquests dies se la veu contenta. S'apropa la festa del Xai, i ella la celebrarà amb tots els familiars que viuen aquí. També aprofitarà aquell dia per anar al locutori amb la seva mare a telefonar als oncles i cosins que s'han quedat a l'altra banda del Mediterrani.

Al pati, els nens juguen, però ella seu en un racó amb la seva germana. Mengen un tros de pastís i uns dàtils que la mare els ha posat en una carmanyola. M'adono que ja fa uns dies que la germana ha començat a anar amb unes noies marroquines i que Asmaa també comença a jugar-hi. A poc a poc, troba el seu espai.

L'escola marroquina en el record

Asmaa va venir d'una petita escola d'Al-Husayma. Ens la descrivia com una escola amb poques coses, amb pocs recursos. I amb un mestre que renyava molt el seu alumnat i que fins i tot pegava amb un regle.

Com comprovem, les escoles allí no són com les d'ací, ja que al mestre o la mestra, se li dóna tota la responsabilitat en l'educació. En comptades ocasions s'avisava les famílies, i és sobretot quan el seu fill o

filla no es comporta bé. Llavors, el pare va a l'escola i truca a la porta de l'aula. S'interromp la classe i pare i mestre parlen.

Ara la classe s'acaba. Sona el timbre. Tothom corre a agafar les motxilles. Asmaa, amaga els seus fulls al calaix i es corda la jaqueta. Mira per la porta. Allà, lluny, hi ha la mare. Corre darrere dels altres. Una estona a la plaça, i després cap a casa. Demà tornarà a ser una veu més al pati.

Cap a una doble inclusió: a les aules i comunitària

La història real d'Asmaa ens ha servit d'exemple per veure una realitat que tenim en les nostres escoles: la dels nens i les nenes que han vingut d'altres regions i que arriben quan el curs ja ha començat.

Rebutjant idees segregacionistes com ara separar-los del grup classe, i seguint els referents de l'escola inclusiva –entesa com a aquella on totes les veus són escoltades i on s'eliminin barreres per permetre la participació de tothom–, l'ús d'eines com el treball cooperatiu o les ajudes procedents de la comunitat, com ara, per exemple, el voluntariat comunitari, se'ns poden mostrar molt efectives per arribar a una vertadera inclusió a les nostres aules. Aquesta hauria de ser doble: inclusió dintre de les aules i inclusió comunitària (familiars, agents socials...) al centre.

D'altra banda, si volem que l'alumnat nouvingut se senti còmode, s'hauria de procurar de proporcionar una acollida càlida, explicar als pares i mares –amb l'ajuda de la mediadora cultural o la intèrpret– el funcionament del centre. És important que el vessant humà predomini per damunt de la burocràcia, i que tota la comunitat escolar ajudi els i les alumnes i les seves famílies a superar el gran canvi que han d'afrontar.

A continuació, s'hauria de començar una important tasca de potenciació d'habilitats lingüístiques en aquest alumnat. El llenguatge té una doble funcionalitat: d'una banda, serà per a ells i elles una eina bàsica a l'hora de desenvolupar correctament la resta de les matèries i, de l'altra, fa un paper important en la comunicació amb el grup. Tampoc no s'han de deixar de banda activitats per potenciar les ha-

34 Educació antiracista, més que mai

bilitats socials, ja que un èxit social d'aquests nens i nenes serà tan important com un èxit acadèmic.

Paral·lelament, caldria iniciar un treball amb tot el grup dins de l'aula ordinària, i a tal efecte el treball cooperatiu ha resultat una eina eficaç per a la inclusió. Un recurs que ofereix bons resultats són les parelles tutoritzades, una forma de treball en la qual un infant de la classe ajuda la persona nouvinguda, per exemple, fent-li d'interpret, cosa que facilita la tasca al mestre o la mestra.

Una altra eina per permetre la inclusió seria la utilització dels nombrosos recursos comunitaris que envolten l'escola —aquells recursos materials i sobretot personals que es troben en el barri i que el centre pot aprofitar. Un exemple el constitueixen els casos en què persones del barri col·laboren a l'aula ajudant els nens i les nenes nouvinguts a fer les primeres tasques bàsiques, com l'adquisició de la nova llengua o d'altres coneixements. Aquesta col·laboració és especialment profitosa quan la persona voluntària procedeix del mateix indret que el nou alumne. En aquests casos, la complicitat cultural i lingüística que s'estableix supera la desconeixença de la realitat de l'infant que en molts casos té el professorat. I no només això, també s'aconsegueix que les famílies se sentin més vinculades a l'escola i a la seva realitat social.

Ens trobem davant d'un fet: els processos migratoris són presents en les aules, de la mateixa manera que ho són en la societat. Lluny de fugir-ne o donar-hi solucions precipitades, s'haurien d'utilitzar totes les eines per tal d'incloure totes les criatures en la vida de l'aula. Només així ajudarem els futurs ciutadans i ciutadanes que avui aprenen a les nostres escoles a afrontar el gran repte que representa una societat diferent com la nostra.

Inclusió: una manera de lluitar contra el racisme

Crec fermament que l'escola té un gran paper en la lluita contra el racisme, perquè els i les docents influïm en les actituds dels nens i les nenes que ens escolten cada dia. Tenim a les nostres escoles la futura ciutadania, per això és important valorar quines pràctiques educatives hem de portar a terme i la nostra responsabilitat com a educadors i educadores davant d'una lluita contra el racisme.

En els punts anteriors hem il·lustrat l'arribada d'alumnat d'altres països i hem vist maneres i instruments per facilitar el seu procés d'inclusió en l'escola. Hem vist com certes tècniques, com l'aprenentatge cooperatiu, fan que nens i nenes de diverses procedències treballin junts a classe i millorin així la comunicació intercultural. Aquest contacte pot afavorir la coneixença de l'altre i pot fer front a actituds racistes.

La inclusió d'agents comunitaris als centres també pot ajudar a prevenir actituds racistes, des del moment que persones relacionades amb la comunitat i de diversa procedència treballen juntes per l'educació dels seus familiars. Açò pot ajudar a afavorir la convivència al barri, a més d'ajudar la inclusió social de les persones nouvingudes tant infants com adults.

Iniciatives com aquesta ajudaran a fer de l'escola un centre de cohesió social dels barris. A més, la convivència ajuda al coneixement de l'altre i fa que s'estengui un sentiment de pertinença al centre i al barri, aspecte que pot repercutir en l'èxit escolar i social.

36 Educació antiracista, més que mai

Pel que fa als materials utilitzats a classe, hauríem de revisar el seu currículum ocult per veure que no discriminin cap cultura. Encara hi ha molts materials escolars que contenen elements racistes o discriminatoris i que no ajuden gens en la tasca d'inclusió.

El racisme no és un problema fàcil de resoldre. És un repte força complex que demana l'actuació conjunta de tots els elements de la comunitat educativa, des de l'alumnat fins al professorat, passant per les famílies i l'entorn del barri. Només amb la intervenció de tothom podrem fer front a aquesta plaga, que cada cop s'estén més, com és el racisme.

Si en voleu saber més...

- AUBERT, A.; DUQUE, E.; FISAS, M.; VALLS, R. *Dialogar y transformar. Pedagogía crítica del siglo XXI*. Barcelona: Graó, 2004.
- CARBONELL, J. *Magribins a les aules: el model de Vic a debat*. Vic: Eumo, 2002.
- CARBONELL, F. *L'acollida*. Vic: Eumo, 2006.
- DD.AA. *Caixa d'eines*, Departament d'Educació. Generalitat Catalana. Disponible en: <<http://www.xtec.es/lic/intro/caixa.htm>>.
- MARGARIT, M.; GALUP, R. *Els correus de la Samira*. Barcelona: Mediterrània, 2007.
- PUJOLÀS, P. *Aprendre junts alumnes diferents: els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Vic: Eumo, 2003.